

Katekesens formål og indhold

Et oplæg til mødet for sognets kateketer, august 2004¹

Nina Lassen, kateket

”Hvis vi skal kunne uddybe vores tro, så må vi lytte til ekkoet (ordet Katekese kommer fra græsk katchein, der netop betyder at give ekko, at genlyde) fra alle de andre, som har bekendt og bekender sig til den katolske tro – både de som i dag lever over hele jordkloden, og alle dem, som levede før os ... Når vi lytter og reflekterer over, hvad alle disse medvandrere på den kateketiske rejse har at sige os, når vi siger ja til det, de har sagt ja til og siger ja til – da vokser vor tro.”²

Indhold:

1. Katekesens formål
2. Katekesens indhold
3. Evangelisering vs. katekese
4. Samfundsmæssig kontekst
5. Nogle vigtige temaer
6. Hovedlinier for indhold og læreplan i menighederne
7. Principper for formidlingen
8. Pædagogiske overvejelser

1. Katekesens formål

Den nordiske bispekonference formulerer *formålet* med katekesen således:

”Katekesen har først og fremmest til formål at sætte mennesker i berøring med den treenige Gud, at lære mennesker at kende og elske Gud og at hjælpe dem til at leve et liv i overensstemmelse med evangeliet. Katekesen vil opdrage til bøn og hjælpe mennesker til at se deres liv ud fra et kristent perspektiv. Den kalder mennesker til fællesskab i menigheden og medansvar for menighedens liv. Katekesen giver viden om troen. Katekesen viser mennesker, hvordan troen kan omsættes i handling. Dette gør, at katekesen får en væsentlig moralsk opgave: at medvirke til udbredelsen af Guds rige i vor verden.”³

Oslo Katolske Bispedømme har i 1999 i sine retningslinier for katekesen uddybet formålet med katekesen:

"Hele katekesens mål er å bringe oss i kontakt og forene oss med Jesus Kristus og gjennom ham med hans himmelske Far. Vi skal dra omsorg for at våre barn blir levende i troen på Kristus og følger ham. I katekesen skal barna lære å bekjenne, feire og leve troen og gjøre det i sitt eget miljø. Målet ligger ikke langt unna oss i en fjern fremtid. Allerede det å delta i katekesen, som deltagelse i all kirkelig aktivitet, forener oss nemlig med Kristus.

¹ Det følgende er primært baseret på den nordiske bispekonferences retningslinier for katekese i Norden, marts 1999, www.katolsk.dk/index.php?id=108&type=98 (nordiske retningslinier), og på den norske kirkes retningslinier for katekesen fra oktober 1999, www.katolsk.no/ks/retningslinjer/ (norske retningslinier). Der er tale om et kort og selektivt uddrag - og ikke et udtømmende sammendrag - af retningslinierne. Begge dele findes online.

² Nordiske retningslinier, §1 Indledning

³ Nordiske retningslinier, §1 Indledning

Kristus er selv mer enn målet: Han er midlet for å nå målet, læreren og veien[3]. Som lærere lærer vi av ham; vi gir våre barn vår kunnskap og erfaringer fra og om ham. Han lærer oss hvordan vi skal undervise. Han var selv lærer, og vi skal bruke hans pedagogikk. Alt dette kan vi gjøre i forvisningen om at han utrustrer oss med den Hellige Ånd.

Kristus har gitt oss Kirken, som er et tegn på og redskap for samfunnet mellom Gud og mennesker.[4] Dette samfunnet erfarer vi i menigheten, som er det sted vi møter Kirken og hvor katekesen finner sted. I menighetens liv finner vi forskjellige veier som fører oss mot det ene og felles mål. Katekesen er én av disse veiene, med sitt eget særpreg, men den står likevel i uløselig sammenheng med de andre:

Liturgi, sakramenter, bønn og fellesskap er sentrale sider av menighetens liv og virke. Samtidig inngår de i katekesen og avspeiler dens flersidighet: I katekesen får barna kunnskap om liturgi, sakramenter og bønn og blir samtidig oppdratt til å erfare dem, leve seg inn i dem og bygge opp fellesskapet.

Et annet område hvor katekesen skal formidle både liv og lære og helst anskueliggjøre det ut fra menighetenes hverdag, er *diakoni/omsorg* for andre. Utfordringen ligger på menigheten: kan den fremvise en livsstil som er forskjellig fra den man opplever i samfunnet for øvrig?

En av katekesens sider er læring av det særskilte ved det *kristne fellesskap*. Det er ikke sikkert at menigheten har et liv som er tiltrekkende for barn og unge. Om ikke annet er det et mål at katekesen, som er en del av menighetslivet, selv søker å være et alternativ. Katekese skal være menighetsbyggende."⁴

2. Katekesens indhold

I en rundskrivelse, Formidling af katekese (Catechesi tradendae) fra 1979 skriver Paven om formidlingen af katekesen for de unge:

"38. Så følger puberteten og ungdomsårene med alt hva denne tiden inneholder av stort og farefullt. Mennesket oppdager nå seg selv og sitt eget indres verden, det fremkaster høysinnede planer, våkner til kjærlighetsfølelser, og møter på den annen side seksualitetens biologiske drifter; man erfarer ønsket om å være sammen, og en helt dyp glede som henger sammen med den berusende oppdagelsen av livet. Men ofte er dette også den alder hvor de dypere spørsmål trenger seg frem, den engstelige letingen som til og med kan forekomme en å være forgjeves, en viss mistro overfor andre, en farlig tendens til å trekke seg tilbake og være alene med seg selv; undertiden er det den alder da man opplever sine første nederlag og skuffelser. Katekesen må ikke ignorere disse lett omskiftelige sidene ved dette vanskelige avsnittet av livet. En katekese som forstår å føre de unge til en kritisk prøving av deres eget liv og til samtale, og som ikke går forbi de store spørsmål som opptar de unge - ens egen selvhengivelse, trosholdningen, kjærligheten og det å gi den videre, seksualiteten -, kan være av bestemmende betydning. Å fremstille Jesus Kristus som venn, som fører og som et forbilde som vekker beundring og som man likevel kan etterleve; å føre inn i hans budskap, som gir svar på de grunnleggende spørsmål; å folde ut Forløserens,

⁴ Retningslinjer for katekesen, Oslo 10. oktober 1999, pkt. 1.1.

Kristi kjærlighets frelsesplan, han som er inkarnasjonen av den eneste sanne kjærlighet og som gjør menneskers enhet mulig: alt dette kan danne grunnlaget for en ekte oppdragelse i troen. Fremfor alt kan Jesu lidelse og døds hemmeligheter, som den hl. Paulus gir æren for hans seierrike oppstandelse, tale dypt til den unges sinn og hjerte og spre lys over hans første smertefulle erfaringer med seg selv og den verden han oppdager."⁵

3. Evangelisering vs. Katekese⁶

Katekesen har til formål at bringe menneskene i berøring med Gud. For at dette kan ske, må mennesket have viden om gudsåbenbaringens fylde: Jesus Kristus.

Derfor kommer evangelisering normalt før katekese. Gennem evangelisering får et menneske sin første viden om frelseshistorien og om, hvem Kristus er. Vi kan imidlertid ikke (længere) forudsætte nogen sådan grundlæggende viden og katekesen må derfor ofte formidle kundskaber, som tidligere blev givet i familien og skolen, samt gennem regelmæssig deltagelse i gudstjenesten. På denne måde knyttes evangelisering og katekese nærmere sammen.

4. Samfundsmæssig kontekst - og dennes betydning for indholdet af katekesen⁷

De nordiske retningslinier opremser følgende forhold, der ikke mindst for den katolske kirkes i Norden, er centrale for katekesens indhold:

- Den katolske kirke i Norden er en *minoritetskirke*. Ofte vil den unge katolik erfare at være den eneste katolik på skolen eller blandt kammeraterne og måske erfare, at der sættes spørgsmålstegn ved den tro, man gerne vil bekræfte;
- Den katolske kirke er en *diasporakirke*, hvilket påvirker ressourcerne med for eksempel lang vej til kirke og troens fællesskab til følge. Udfordringen går derfor på at få det mest mulige ud af begrænsede ressourcer;
- *Økumeni*. På den ene side er det vigtigt at den katolske tro og identitet styrkes. Hvor flertallet af de kristne imidlertid tilhører andre kirkesamfund er det vigtigt at være opmærksom på det, vi har til fælles med alle de andre som – præcis som vi – bekender sig til Gud, som er Fader, Søn og Helligånd;
- Mange unge katolikker er *børn af "blandede" ægteskaber*, hvor den ene af forældrene ikke er katolik. Det er vigtigt at den ikke-katolske parts tro og rettigheder respekteres. Særligt vigtigt er det, at kateketen ikke behandler ikke-katolske forældre anderledes end dem, der er katolikker, men møder dem med samme åbenhed og generøsitet;
- Vi lever i en tid, hvor den kristne tro og kristent fællesskab i traditionel forstand ikke længere spiller nogen større rolle for de fleste mennesker. *Sekularisering* og *moderne individualisme* tager til. Hvis hver og en forbeholder sig retten til at definere, hvad der er sandt, kan mennesket blive ensomt i sin tro og miste indsigten i det kristne fællesskabs bærende funktion, hvilket kan indebære, at ikke mindst det unge menneske i sin søgen efter sandheden vender sig mod nyreligiøse bevægelser;
- Mange vil i skole eller på arbejdsplads møde mennesker, der bekender sig til en *ikke-kristen religion*. Her står kirken over for en stor udfordring til dialog og til ud fra sin bekendelse til og vidnesbyrd om Kristus som vejen, sandheden og livet, samtidig at søge, hvad der er "sandt og

⁵ www.katolsk.no/info/jp2/katekese/kk_05.htm

⁶ Nordiske retningslinier, §3 - Guds Ord (åbenbaringen) som udgangspunkt for evangelisering, katekese og øvrig virksomhed. Katekesens plads. Grænsedragninger

⁷ Nordiske retningslinier, § 2 - Det, som står i direktoriet skal tilpasses forholdene i Norden

helligt” i disse religioner. Mennesker der bekender sig til en anden tro er mulige forbundsfæller og venner og kirken er forvisset om, at også de – ligesom ethvert menneske af god vilje – på et mere eller mindre bevidst plan søger Gud. Denne holdning skal også formidles i katekesen.

5. Nogle vigtige temaer

I forlængelse heraf anføres i de norske retningslinier, at det er vigtigt at lægge vægt på følgende i katekesen:⁸

Det katolske *menneskebilde*:

- Mennesket er ukrenkelig fordi det er skapt i Guds bilde og elsket av Gud fra mors liv av. Det å få leve er en menneskerett, en rett som ikke er grunnlagt på oss selv eller skapt av oss. Ingen har gitt seg selv livet, ingen kan kreve å gi det videre - det er en gave fra Gud.
- Mennesket er skapt til å elske Gud og sin neste fordi Gud elsker mennesket først.
- Synd er brudd på Guds lov og skader Guds bilde i oss. Jesus Kristus, som er vårt opphav og vårt mål, viser oss stadig veien vi må gå for at han skal gjenopprette Guds bilde i oss. Å kunne be om tilgivelse, tilgi og begynne på nytt når man har feilet, er vanskelig, men livsviktige (opp)gaver for hvert menneske og hvert menneskelig forhold.
- Mennesket har fått frihet og samvittighet. Jo mer man følger Gud og hans veier, desto mer blir man fri og den man er skapt til å være.
- Å være kristen betyr ikke at livet blir uten vanskeligheter, men at Gud er med oss i vanskelighetene.

Det katolske *kirkebilde*:

- Ikke mennesket eller folket, men Kristus er opphavet, veien og målet til Kirken. I denne verden er Kirken et sakrament for Guds kjærlighet, den er et tegn og et redskap for fellesskapet mellom Gud og mennesker.[29]
- Kirken omfatter ikke bare nåtiden. Den favner både fortid, nåtid og fremtid, både levende og døde. Himmelen og jorden er bundet sammen. Vi tar alle del i de helliges samfunn.
- Den lokale kirke står alltid i sammenheng med hele Kirken og hele Kirken er tilstede når den lokale Kirken forkynner Guds ord og feirer sakramentene.
- Kirken er både menneskelig og guddommelig. Den Hellige Ånd er der til tross for våre menneskelige svakheter, og den Hellige Ånd bruker menneskets hjerter og forstand, til og med dets svakheter.
- Kirken er Kristi mystiske legeme, og alle dømte er lemmer på det. Hierarkiet er som skjelettet i en kropp. Det opprettholder den, det gir den stabilitet og styrke. Men Kirken er mer enn den synlige strukturen.
- Kirken formidler Guds nådegaver, særlig gjennom sakramentene. Biskoper og prester er redskaper for denne formidlingen. På grunn av sin vielse handler de der i Jesu sted, in persona Christi, det vil si bemyndiget av ham og som hans stedfortredere. Til dem som bærer ansvaret i Kirken spør Jesus først og fremst "Elsker du meg mer...?" fordi de bør vokte seg så de ikke lar seg lede "av det mennesker vil, men av det som Gud vil".

Katolsk *praksis og identitet*:

- I vår kontekst er det ingen selvfølge at barna vokser opp med en spesifikt katolsk identitet, og heller ikke katolsk praksis, som er viktig for en sterk og levende katolsk tro. Enkelte typisk

⁸ Norske retningslinier, 4.2 Katekesens indhold - Vår situation

katolske trekk kan derfor lett misforstås av barn som vokser opp i et protestantisk land, for eksempel å tenne votivlys, de helliges forbønn og Marias rolle. Foreldre fra katolske land er seg ofte ikke bevisste at de fikk dette med helt gratis på en riktig måte, mens deres egne barn ikke gjør det.

- Vi tilhører en verdenskirke. Vi står i en tradisjon, og vi bæres av denne tradisjonen. Derfor er ikke alt avhengig av oss. Vi bygger på troen og erfaringene til dem som har levd før oss, og vi har en arv å ta vare på.
- Liturgien er som pulsen i katolsk trosliv. Sakramentene markerer store begivenheter og styrker oss samtidig i hverdagen.
- Troen er for oss ikke noe rent privat, vi har alle oppgaven å forme det miljøet vi lever i etter Guds plan.

6. Hovedlinier for innhold og læreplan i menighetene

I den *indledende – eller evangeliserende – katekese* gives et innblik i frelseshistorien ved at 1) Det Gamle Testaments centrale beretninger gengives og kommenteres; 2) Jesu liv og gerning iflg. det Nye Testamente presenteres og 3) Kirkens liv fra apostlene til i dag aktualiseres. Herefter følger den i den *egentlige katekese* en *udlægning af troslæren* ved en gennemgang af 4) Trosbekendelsen, 5) Sakramenterne, 6) Guds ti bud og 7) Fadervor. Men ofte går evangelisering og katekese hånd i hånd/parallelt.⁹

I de norske retningslinier er udarbejdet en egentlig læreplan, som punktvis viser det innhold, som menighetene i prinsippet (bortsett fra 1. klasse) er forpliktet til at formidle til barn og unge på forskjellige klassetrin.¹⁰ På denne måte sikres, at barn og unge der flytter fra et sted til et annet ikke går glip av noe. I overskrifter har denne læreplan følgende innhold:

1. Klasse: *Gud er nær mig* (frivilligt, men tilrådes)
2. Klasse: *At møde Gud* (forberedelse til første kommunion)
3. Klasse: *Vort møde med Jesus* (forberedelse til første kommunion)
4. Klasse: *Hvem er Jesus?*
5. Klasse: *På vej mod Gud - samvittighedsdannelse*
6. Klasse: *Kirken og dens ophav*
7. Klasse: *At være kristen*
8. Klasse: *Min plads i frelseshistorien og kirkehistorien*
9. Klasse: *Bekende og fejre vor tro* (forberedelse til firmelse)
10. Klasse: *Troens liv i bøn og handling* (forberedelse til firmelse)

7. Prinsipper for formidlingen

Uanset fordybelsen i troen er en livslang proces kan det meget generelt siges, at hvor den evangeliserende katekese er naturlig i mødet med barn, bør ungdomskatekesen tilbyde mere debat og samtale om troen, mens voksenkatekesen er reflekterende.¹¹

”... Det er vigtigt at Kirkens tro og lære presenteres på en måde, som gør, at unge mennesker kan opfatte, at religionen ikke har til formål at forme ”velafrettede” individer. Det unge menneske

⁹Nordiske retningslinier, §3 - Guds Ord (åbenbaringen) som udgangspunkt for evangelisering, katekese og øvrig virksomhed. Katekesens plads. Grænsedragninger

¹⁰Norske retningslinier - 4.2. - Katekesens innhold - Hovedlinjer for læreplanen

¹¹Nordiske retningslinier, § 4 - Den livslange katekese: prinsipper og målgrupper

indbydes i stedet for til at være med i et projekt, som gælder hele livet, og som er værd at gå ind i, eftersom troen tilbyder et svar på al menneskets længsel.

De etiske aspekter skal præsenteres på en måde, som er baseret på de værdier, som de unge kan erkende som væsentlige. Der er derfor vigtigt

- At beskrive kristendommen som en tro, der giver svar på de unges eksistentielle spørgsmål;
- At pege på kristendommens betydning for et socialt og politisk engagement;
- At støtte fællesskaber, hvori de unge kan leve deres tro og vokse i troen.

....¹²

8. Pædagogiske overvejelser¹³

Der findes ikke nogen speciel katolsk pædagogik for trosundervisningen, hvilket indebærer, at kateketerne selv må være bevidste om de vigtigste pædagogiske overvejelser og have kendskab til den psykologiske udvikling på forskellige alderstrin.¹⁴

NL/10.08.2004

¹² Nordiske retningslinier, § 4 - Den livslange katekese: principper og målgrupper

¹³ Nordiske retningslinier, § 8

¹⁴ Herudover anføres en lang række overvejelser, som væsentlige og hvortil henvises (...da jeg ikke lige her finder tid til at resumere.... men som Joke Boos formentlig vil komme ind på)